

Skildring av Dagsnäs

Återutgivning av text från 1883

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Skildring av Dagsnäs.
Återutgivning av text från 1883

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-614-3

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om en av de vackraste byggnaderna i Falbygden: Dagsnäs herrgård.

Du får en intressant skildring av byggnaden, runstenarna i trädgården och några av dess mest märkliga ägare.

Bland annat så får du veta varför taket har tegelpannor i flera olika färger.

Den här texten publicerades ursprungligen år 1883 i tidskriften "Läsning i hemmet för hvar dag i året. Illustrerad svensk familjebok" med rubriken "Dagsnäs".

Texten publicerades anonymt.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

I den här e-boken publicerar vi originalets text ordagrant och helt utan ändringar, alla namn, uttryck och till och med felstavningar har behållits.

Skildring av Dagsnäs år 1883

Den här texten publicerades ursprungligen år 1883 i tidskriften "Läsning i hemmet för hvar dag i året. Illustrerad svensk familjebok" med rubriken "Dagsnäs". Texten publicerades anonymt.

Mellan städerna Falköping och Skara ligger vid Hornborgasjöns sydvestra strand det gamla herresätet Dagsnäs, värdt att omnämnas i mer än ett afseende, icke minst emedan den lärde och originelle öfver-intendenten Per Tham der residerade i slutet af förra och början af detta århundrade († 1820). Den i renaissance-stil utförda, slottslika villan är, efter ritning af arkitekten H. Zettervall, uppförd af nuvarande egaren till Dagsnäs, majoren m. m. Arnqvist. Inbäddad — såsom af omstående teckning synes — mellan lummiga träd, företer denna ståtliga byggnad med sin rymliga gårdsplan och öfriga vackra omgifningar en synnerligen tilltalande anblick, antingen Dagsnäs ses från Skara-vägen eller från sjösidan och den öster om sjön fortlöpande Axevallsvägen. Den fordna hufvudbyggnadens mansarde-tak var åt gårdssidan belagdt med svarta takspån, men åt sjösidan med röda tegelpannor. Då man frågade Per

Tham om anledningen till denna olikhet i takbeläggningen, svarade herr öfverintendenten med ett humoristiskt leende: — »Jo, den ger anledning till åtskilliga dispyter och vadslagningar: den som rest Axevalls-vägen påstår att taket på Dagsnäs är rödt, då deremot den, som sett det på Skara-vägen säger, att det är svart.»

Ganska vacker och egendomlig är den några hundra alnar långa avenyen, som från landsvägen förer ned till Dagsnäs. Den är nemligen omgifven af en sex till sju alnar hög och mycket djup granhäck, omsluten på hvardera sidan af resliga hängbjörkar. Så väl vid denna allés början uppe vid landsvägen, som vid dess slut nere vid gården throna höga murade portstolpar. Dessa äro försedda med tänkespråk, ditristade af herr Per Tham — några af dem ganska skarpa och närgångna. Så läses på den ena stolpen vid landsvägen: »En lycklig resa för den, som har ett godt föremål och är barmhertig mot hästar». Denna inskrift lär hafva tillkommit såsom ett »gif akt» åt besökande ungherrar, hvilka brukade köra öfverdådigt med herr öfverintendentens och hans underhafvandes hästar.

Å en af stolparne vid gården står, å den sida, som vetter mot stallbyggnaden: »Morgonstund har guld i mun —» en inskrift, som ditsattes då Per Tham hade en dräng, hvilken gerna försof sig om morgnarne.

Af öfriga inskrifter lyder en: »Der lag slutar, vidtager hedern.»

För runinskriftioner synes herr öfverintendenten ock hafva mycket intresserat sig. Så läses å en i trädgården uppställd runsten, hvilken han sjelf låtit hugga: »Per Tham, Fru Nordencrantz ombygde Dagsnäs frå 1766 till 1792, björkparken frå 1788, granhäcken frå 1782. Ek, bok, amerikanska barrtren frå 1784 till 1790. Stenhuset kostar fjorton tusen lod silfver. Gravar, vegar, fylningar, tregård, byg-

nad å gård och gods går nog deröfver.»

Per Tham gifte sig 1762 med Henrica Nordencrantz, en ung och vacker flicka om knappast fyllda 15 år, dotter af den under frihetstiden mycket bekante patrioten Nordencrantz. Med henne fick Tham en betydlig hemgift, för hvilken Dagsnäs inköptes. Det var då förfallet, men bragtes, så till byggnader som jordbruk m. m., under dessa makars tid i ett ypperligt skick, och har, jemväl af dess nuvarande egare, skötts på ett mönstergilt sätt och äfven af honom blifvit ytterligare förskönadt.

Bjerka socken, der Dagsnäs är beläget, har fordom haft en egen kyrka, försedd med, som det säges — silfverklockor. Dessa blefvo af trollen kastade i en närbelägen liten sjö, på hvars botten de ännu lära qvarligga och i klart väder synas. Ett ståtligt slott skall ock fordom dags hafva funnits i närheten af Dagsnäs, beläget på en af de utmed Hornborga-sjön befintliga löfbevuxna kullar, hvilka än i dag kallas slottsvallarne.

Den nuvarande sockenkyrkan, särdeles romantiskt belägen på en likaledes löfbevuxen höjd invid landsvägen mellan Dagsnäs och Skara, kallas nu mera Bjerklunda, stundom ock Herrlunda. Den humoristiske öfverintendenten på Dagsnäs föreslog dock, att, enär allmogen i de båda socknarne, Bjerka och Herrlunda, icke kunde samsas om namnet på den gemensamma nya kyrka, som skulle byggas, densamma måtte kallas *herr-Bjerklunda*.

På Dagsnäs fans de senare åren af herr öfverintendentens tid en fru Bull, såsom biträde i hushållsgöromålen. Då denna fru Bull en morgon, några veckor efter fru Thams död, kom ned till frukostbordet, berättade hon för de tillstädesvarande, att hon om natten i drömmen sett en ljus sky sväfvä framför sig och att i denna stod en soffa

med sittplatser för tvänne personer; den ena platsen var upptagen af fru Tham, men den andra var tom. Under soffan stod skrifvet: »Om tre år!» — och *tre* år efter fru Thams död afled öfverintendenten, till och med i samma månad som han hustru dött.

Å Bjerklunda vackra kyrkogård hvila, i en af ett jernstaket omhägnad graf, Per Tham och hans fru. På grafkullen är upprest en hög marmorsten med följande inskrift:

»Åt Per Tham af Dagsnäs, utmärkt för medborgerliga tänkesätt, genom frikostighet och nitfull befordran af lärdom, konst och naturrodling inom fäderneslandet.

Född d. 22 Dec. 1737.

Död d. 5 Aug. 1820.

Och hans maka

Henrica Nordencrantz,

hvilken med tålig dygd och verksam omsorg offrat åt andras väl sin hela lefnad.

Född d. 27 Maj 1747.

Död d. 20 Aug. 1817.

— — —

Af de saknades släktingar.»

Dagsnäs.

Viktiga ord och personer

Aln.

Längdmått. En aln är 59 cm.

Arnqvist, Johan Mauritz.

[1823–1894] Svensk militär och godsägare. Drev i många år godset Dagsnäs utanför Falköping.

Frihetstiden.

Namn på en tidsperiod i svensk historia då kungamakten var försvagad. Perioden varade från Karl XII:s död år 1718 tills Gustav III:s statskupp år 1792.

Lod.

Gammal viktenhet. Ett lod motsvarar 13,3 gram.

Mansarde.

Ett fackuttryck inom arkitektur från franskans ord för vindsvåning, "mansarde". Ett brutet tak som börjar slutta brantare nedåt efter ungefär två tredjedelar.

Nordencrantz, Anders.

[1697–1772] Svensk politiker, författare och affärsman. Orsa-

kade politisk strid med många av sina skrifter om ekonomi och tryckfrihet.

Tham, Per.

[1737–1820] Svensk godsägare och historiker. Tham drev godset Dagsnäs utanför Falköping och var en av de första som studerade Västergötlands historia. Hans mest berömda skrift är "Göthiska monumenter" från 1794.

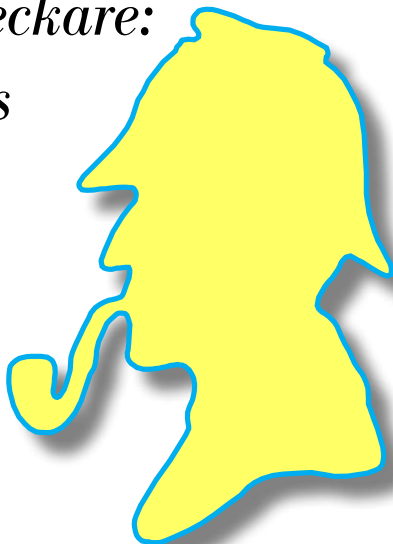
Zettervall, Helgo.

[1831–1907] Svensk arkitekt som också var professor vid Konstakademien. Hans mest kända arbeten är ombyggnaden av domkyrkorna i Lund och Uppsala samt Hotel Anglais i Stockholm.

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carring*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se